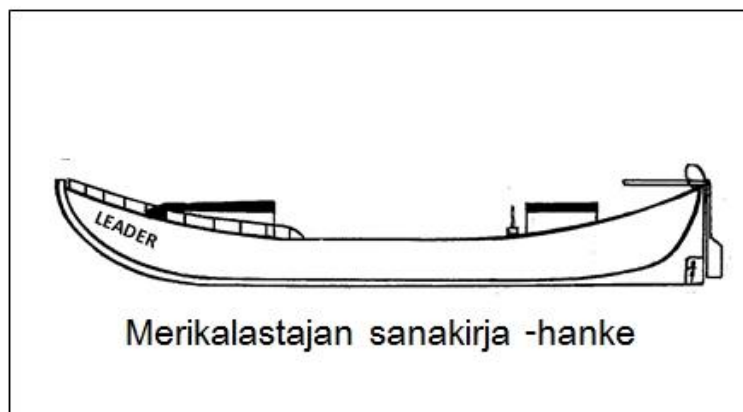

Selkämeren kansallispuiston ystävät ry ja Merikarvia-seura ry

LEADER-hanke ”Merikalastajan sanakirja”

Kalastajien haastattelu

Haastateltava: Juhani Aalto (s.1948)

Haastattelija: Juhani Mellanoura

Haastattelun ajankohdat: 20.1. ja 3.4.2016

Tekstin purki ja litteroi ääninauhalta Juhani Mellanoura. Murreversio.

Aineistona MP3 digiäänite yhteensä noin 4 tuntia. Äänite on tallenteena Merikarvia-seuran arkistossa.

**Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin**

Juhani Aalto on syntyisin Merikarvian Peipun kylästä ja tehnyt työuransa teurastajana Porissa, Turussa ja Forssassa eläkkeelle jäämiseensä saakka. Hänen harrastuksiinsa kuuluu kotiseututyö.

Oppipoikana

Menin kesäksi 1967 Kuuskerii apumieheksi. Minä en tienny silakankalastuksesta mitään, mutta *verkkoo* mä osasin kutoo. Maataloude olin siihen saakka työskennelly. Mutta kun tilaisuus tuli ja oli nätti kevät ni olin sitte kovin innostunu. Kuuskerin Viljami ei siihen aikaa enää ollu miehen väärsti voimais puolesta. Hän oli usein vaa *ruoripinnas* kiini. Ko menin Kuuskerii ja Viljami katto ja sano ettei mitään nappeja ei saa olla, villapaita päälle tai sitte vetoketju. Viljami sano, että ”sä lennät meree ko jäät knapeista kiini”. Ja se oli kumma ko iho kylmästä vedestä, oli ihan niinko ahavoitunu. Kädet tuli niinko variksen saappaille, semmoset jos kattelee eläintarhas kondorikotkan jalkoja. Taskukello on edullinen kalastajalle kun rannekello kastuu ja siihen voi verkot takertuu kiinni. Juhaniilla oli valmiiksi rippilahjaksi saatu Zenith merkinen taskukello.

Juhani Aalto (vas.), Timo Kuuskeri Juhaniin sylissä ja oikealla Viljami Kuuskeri. Valokuva keväältä 1967, jolloin ollaan lähdössä heittämään silakkarysiä.

Kuva: Merikarvia-seuran arkisto - Vieno Vuorinen.

Opin että *laudustaminen* tarkoitti sitä, että kiinnitti eli *jamas* niitä (esim. paulaa verkon havakseen). Se tarkoitti sitäki, että kivet ja painot, ei ol enää pyydystäväs kunnos elikä että painot ja kivet on lähteny, irronnu pohojasta pois. Ja vielä, että jos henkilö *laudustaa*, ni se tarkoittaa, että sen puheet on turhaa, ettei niitä voi ottaa todesta.

Paatin tervaus

Kuudes päivä huhtikuuta (Juhani selaa vuoden 1967 kalenteriaan) tervattii *rääkipaatti* ensimmäitteeks, ko minä menin sinne. Tervattii ainaki sillon vesilinjaa asti vaa. Se oli maissa, se tervattii alta. Hiukan sitä (tervaa) sitte lämmitettiiki. Viljami sano sillai että ko *kallan* päällä tervaa keväällä ennen vetee... se ei oikeen ol ... ni täytyykö se ny sanoo, se on niinko hevonen veteen paskantas... Sitte oikeen kesällä ko ilma kuivuu ja vene kuivuu, ni se täytys vetää oikeastaan maihin, että terva menee paremmin sisälle, kauniilla kesällä kuin sitte ihan keväällä.

Ei sitä *traanii* heti rääkipaatin pohojaa pistetty, ko se on niin juoksevaa, se täyty taiten vetää. Traanii keitetii tervaa. Koska *traani* on vettä hylykivä, ni tämä *traani*, ni se täytys hyvin sekottaa siihen, mutta Viljamiki sano että ko tervaa lämmittää, ni sitä ei saa päästää koskaa kiehumaa. Se menee vähä pilalle sitte jo. Jos tervaa haluaa hyvin säilyttää, ni ei sitä saa koskaa säilyttää pitkään metallitynnyris, että täytys olla sitte puuastia, muoviasia, taikka lasiastia taikka joku muu. Ja se rautatynnyri muuttaa tervan semmotteeks, ettei se ei ol enää niin hyvää.

Pesäpaatti

Ahalaisissa Keikvedellä Vuosisalon Huugo oli sen *pesäpaatin* tehenny, millä käytii rysillä. Ja isäni Vieno Aalto oli siihen tekemäs laitoja, semmotteet muovit laitettii sivuihin. Oisko se ollu seittämäkymmentä viis millii, semmonen muoviputki sahattiin halki ja pistettii laidat muovii ko ne laidat oli *rispaantunu*. Ko oli muovitettu ne laidat, ni rysää oli hyvä kokee. Se oli aika pienihevosvoimanen *Wikströmi* siinä.

Viljami oli ennen toista maailmansotaa lähettäny moottorin Vaasaa korjattavaks, ja ko sitä oli nostettu toisee kerroksee sitte, ni se on *letannu* joku nosturi, ni moottori oli pudonnu lattiaa ja menny kelvottomaks. Ni hän sai sieltä uuden moottorin tilalle korvaukseksi, ja se oli kaksissyinterinen moottori, mikä oli vuosikausia Kuuskerin *rääkipaatis*.

Silakkarysä

Silakkarysät oli tehty *pyyntisyvyyden* mukaan. Niillä oli monta kertaa tarkat silakkarysäpaikat. Niistä paikoista oli kauheet taistelut ja tappelut. Sitte se rauhottu ko maanomistajille, joilla oli vesioikeuksia, alettii maksamaan vuokraa. Sitte sai sen paikan varmasti pitää, mutta siihen asti ne kalastajat tappeli niistä paikoista. Toiset vei jo jään aikana kelakalla ulkoluodolle rysän aidan, että sai rysäpaikan varattuu ittelles. Se on ollu joskus villin lännen touhuu.

1965 oli se vuosi, ko kaikki oli ostanu *alumiinivyät* silakkarysii. Olisko se ollu tuuman paksuu ne alumiinivyät ja siistit. Yhden kerran on ollu *puuvöitä*, ko olin Jalosen poikain kans kokemas. Ja sitte

kalastajat osti näitä Islannin *sillinuottia*. Niistä tehtiin osia, ko se oli hiukan harvempaa, ko normaali silakkaverkko. Ja sitte tehti isoja *aitoja*. Voi olla joku teki *siipiäki*, ettei siihen mikkää *prislinkit* men.

Rysän värjäys

Pyydysten *värjääminen* tehtiin silloin noin kymmenes päivä huhtikuuta. Se oliki sitte tarkaa. Rysän osat oli merkattu pahvilapulla. Siihen oli sitte merkitty mikä oli *Heikinkarin*, mikä oli *Heikinkarin* toinen ja kolmas, ja mikä oli mikäki *siipi*.

Joillakin oli oikeen semmottia suuri *väripatoja*. Niissä oli oikeen *kraana* ja sieltä voitii päästää ämpärii ko se oli keitetty. Se kaadettii semmottese *tiinuu*, ja laskettii verkko- ja aitanippu taljoilla, oli semmone kolmijalka. Laskettii ja nostettii. Tämä oli *pumpuliaikaa*. Värjäämisessä oli mukana Kuuskerin Aimo, Vuorisen Vienoki oli silloin. Mä olin sitte se nuorempi poika.

Sitte niitä kuivattii vapeilla, *krakalla*. Ne pantii kahden *krakapuun* väliin, ne oli melekeen kaks metrii korkeita. Ja siinä oli sitte nauvoja, mistä oli naulasta otettu kannat pois. *Takatöyssyks* sanottii, ko verkos oli ylimäärästä, jouduttii heittää ylitte, laittaa toisee kertaa sinne taakse. Monta kertaa *krakapuutki* taipu verkkojen painosta toisiaan kohti. Sinne piti tukea ja laittaa *tötsät*, ettei ne taipunu sisälleppäi.

Rysät meree

Rysiä alettiin *kiveemää* heti sitte kohta ko ne otettiin *krakoilta*, heti ko ne oli kuivunu. *Jamaaminen* oli tarkkaa hommaa. Kerran Luotosen Antti oli *jamannu* siiven ja pistäny paattii ja ko se heitettii meree ni huomattii, että *pikkusiipi* oliki ulukopuolella. On katottava tarkasti ettei se mene hullusti päin. Ansio oli siitä kiinni.

Viljami Kuuskeri silakkarysille menossa vuonna 1967.

Kuva: Merikarvia-seuran arkisto - Juhani Aalto.

Harvinaisia silakkarysäsaaliita

Ensimmäinen silakkareissuni kesäkuussa 1959. Mukana seikkailussa olivat Martti Jalonen, Erkki Viertola, molemmat 19 v sekä minä 11 v ja Lasse Jalonen 10 v. **Eteläharjulta** saatii suuri kampela ja *Raklin takaa*, *Keskukarin alta* saatiin rysästä mahdollottoman vahva ankerias. Ni se vanha Derjatiini (Kalan savustaja Krookassa), sano et hän ei ollu nähäny ko yhyden kerran isomman.

Toinen mieleen jäänyt kalareissu oli Kuuskerissa toukokuussa 1967. Sillon mä olen yhyden *hylykeen* nähäny, ko *Heikinkarin* rysästä on tuli hylje. Se nyljettii kumminki, Friitalan nahkatehtaaseen myyttii. Liha ei sillon kumminkaa ollu hyvää, *traanii* keitetii, nahka otettii. Liha ei ollu sillon enää kelvollista, ko se (rysä) oli päivän kokemata. Mä otin siitä hohtimella kynnen ja se on Forssa luonnonhistoriallisessa museossa.

Rysäkivet eli *krabbikivet* oli semmosia ko tua kova kaffeepaketti ja sitte vähä isompiaki. Puhuttii semmosista *heikeistä*. *Heikki-kivet* on siivenkulmassa. *Keskuheikki* on se, ko *aita* tulee *etuliinaa* kiini sielä alahaalla. Pantii *tanko* sitte. *Tanko* pitää *etuliinaa* ylyhäällä, ettei se *etuliina* painu kasaa. *Tankoin* päistä on molemmista ankkurit. *Pikkusiipien* päästä oli ankkurit, *isosiipien* päistä, sitte oli peräankkuri ja sitte vielä *maa-ankkuri*. Kahadeksan niitä ankkureita täyty olla. Viljami osti Uittoyhtiön huutokaupasta **Pajukarista** tukkiponttoonien ankkureita, niistä tuli hyviä *peräankkureita truttupähän*. Ne oli raskaita. Kyllä selään päälle kävi.

Rysää laskies täyty olla kolome (miestä). Yks joutu kiertämää sielä (soutopaatilla). Se oli vaativa homma ko täyty käydä sitomas köysiä. Panemas kiinni ja solomu täyty olla kunnolline, ei mitään oppisolmuja saanu tehedä. Ja sitte mun piti tehedä *solomuja*. Viljami katto hetken aikaa ja sano ei tuakaa luulis paljo järjen päälle käyvän, siansorkka heittää ympäri sitte, että se sitoo sitte oikeen. Ko rääkimereeki menee, ni se täytyy tehedä nopeesti sitä hommaa (solmuja).

Rysän nosto

Rysät otettii ylöös ennen heinäkuun puolta välii, ennen *syystormeja*. Sanotaa, että ko *silakka lähtee mustikkaa*, ni silakka lähtee pois. Sitte ko se palaa ni alakaa *rääkiaika*. Mutta ei *rääkiskää* sillon enää paljo oltu.

Sillonko vedettii ylöös sitä rysää puhuttii aina että millai *krampilanka* katkastaa. Se ei saanu olla mitää kovin piukkaa, että sen täytyy olla semmosta lankaa, että ko sen pani paatin laittaa päin ja toinen meni laidalle seisomaa ni se katkes, jos se jäi kiini kiven taakse.

Rysät välillä *vedettii ja pestii*. Ko niitä reilu kuukausi pidettiin meres, ni ne tuotiin kotio ja *livetettii* ja pestii sitte. Se oli kova homma ko kuivattii ja vietii toisen kerran meree.

Viljami terotti ettei saa jättää minkään näköstä kalaa pyydyksee ko ne nostaa rantahuaneeseen. Hiiret syö verkon puhki, ko ne rupee siitä kalaa ottamaa.

Merikipu

Kerran ko mä en tie oliko mä krapulas taikka mikä mulla oli. Kato se on sitte yks mikä on kaameeta, ko on petroolimoottori. Ja olet krapulas, ko se petrooli käryy ko se krääsä, se on paljo pahempaa ko diisselin krääsä, ni mahalukku tulee suusta väärinpualin. Kamala yäkkä tulee. Sitte Viljami kysy, että:

—Ottaako poika sua sydämestä, oleks sä merikipee. Ota poika tämmöne pilleri tästä! Jos sydämes lyö epätahtii, ni se tasaa normaali.

Emmä sunkaa semmosta sormenpään kokosta pillerii uskaltanu ottaa, mä olisin ollu *kanttuvei*. Se meni merikivun piikkii sitte. Emmä tie olinko. Emmä ol merikipee ollu tommottees pienes paikas. Tuala mä olen ollu merikipee, ko mä olen ollu *troolaris* joskus, *lohimeres* ni, sielä tulee merikipeeks ko sä rupeet nuakkumaa, ko syät ja syät ja sitte rupeet nuakkumaa. Ja ko pää on alaaspäi, siinä ko se heijjaa, ni rupeet tulee siinä merikipeeks. Mutta jos näkee sen taivaanrannan, ni ei tul. Kyllä mä tiedän mitä merikipu on.

Juhani Aalto esittää Merikarvian kalastusmuseolla miten verkkoa ennen vanhaan kudottiin.

Kuva: Jorma Rinne.

Kadonnut rääkipaatti

Kerran Viljo Metsänheimon isä eli Ahlqvistin Franssi meni uudella rääkipaattilla *pirtulaivaan*. Tarkoitus oli ostaa lasti pirtua. Ahlqvist oli hytissä kapteenin kanssa jonkin aikaa ja ko tuli uloos, oli paatti kadonnu. Uusi *pestiköysi* oli purkautunut irti laivan kaiteesta. Rääkipaatti oli hävinny sumuu. Virolaiset pirtulaivan miehet sousivat hänet jollassa Kristiinankaupunkiin. Ahlqvist *nuurus* sitä kauan, koska tappio oli iso. Aikalaiset arvelivat virolaisten ottaneen paatin ja ajaneen Viroon.

Kappisen Vihtori

Inkeriläisiä vietii sodan aikana tuolta Peipusta (meren yli). Laaksosesta vietii semmone Kappisen Vihtoriki s. 1930 ko Peipus kortteeras, semmone nuori 15-ikänen poika. Mutta ko seki on niin salaperänen juttu, ettei kukaa sitäkö tie oliko ne merikarvialaisia, jotka ne vei Ruotsii. Se tuli takasin se Kappisen Vihtori ja vei mun äitini serkun tosta keskeltä Peipun kylää siitä mäen päältä -28 syntyneen Ainon Ruotsiin. He hankki kahadeksan lasta. Ne on korkeita fiskaaleita, lääkäreitä ja merikapteeneita. Toiset on isompia tai pienempiä herroja. Se on vaan salaperänen asia. Siihen aikaan kukaan ei voinu kysykkää mitää, ko kukaa ei sanonukkaa mitää.

Alman Franssi

Semmosta tarinaa on kerrottu, että oliko se Veri-Saine, ko keitti *Lööpperin* rannalla. Oli viinatehedas ja Alman Franssi oli sielä ja muuta porukkaa. Sitte sinne tuli nimismies, olisko se sitte ollu Koivisto, olisko Raitala ollu kirkkoherra... näitä herrasväkee sitte... Alman Franssi oli siinä vähä niinko laiturilla vahadis, ni hänen täyty tehedä niinko asiaa siitä saaren luannosta. Hän rupes esittelemää sitä sitte, saaren luantoo. No sitte ko hän meni niin pitkälle, ko oli sallittuu. Sinne toiselle puolelle sitä saarta misä oli viinatehedas, ettei viinatehedas juur näkyny. Ni, ja sitte hän palas takasi ja kiersi Lööpperii toiselta puolelta. No sitte rupes olemaan likillä sitte jo se, että hältä loppu niinko jutut, ko saariki rupes loppumaa. Hän esitti linnut ja mitä hän tiesi kasveista siihen aikaan. Yhtäkkii Franssi pisti housut kinttuu ja rupes siihen sitte tekee tarpeitas ja sitte hän vielä jollakin lailla kyökki ja alako oksentaa. Sitte hän rupes puhumaa kaikkia roisia juttuja, mitä kauheita juttuja oli ni. Jokku herrasväen naiset rupes sanoo että hyi olkoon tämmötteitä törkeitä äijjä täälä, tämmötteitä äijjä... Pois, pois äkkii! Ja äkkii herrat paattii siitä... ja moottori käymää! Niin ne lähti lujaa Krookkaa päi.

He (pontikankeittäjät) oli helepotusta huokaantunu, että niin piukoille meni. Mutta sitä en tiedä koska tämä on tapahtunu, ehkä 1950-luvun aluus joskus.